

Kolejne dary z archiwum rodu Romerów przekazane do Biblioteki Narodowej

Datum 14.10.2026
Subjekt Biblioteka Narodowa
Region Poland
Kategorie Culture, State institutions, Science and research

Archiwum rodu Romerów jest od kilkunastu lat sukcesywnie przekazywane do Biblioteki Narodowej. Obecnie obejmuje materiały od XVII do XX wieku, uwzględniając również dokumenty dotyczące rodzin skoligaconych, w tym bardzo blisko z Romerami spokrewnionych Jundziłłów.

W minionych latach zbiory Narodowej Książnicy wzbogaciły się o materiały genealogiczne, w tym monografię rodu Romerów napisaną przez Eugeniusza Romera, akty prawno-majątkowe dotyczące siedzib rodowych na Inflantach i na Litwie oraz dokumenty osobiste i finansowe. Duży zbiór stanowią również wspomnienia, pamiętniki, dzienniki i listy poszczególnych członków rodu, pisane głównie w XIX-XX wieku. Ciekawostką tego archiwum są kolekcje przepisów kulinarnych i lekarskich oraz modlitw. Uwagę zwraca też wielotomowy zbiór dokumentujący działalność powojennej Komisji Skarbu Narodowego na Kanadę, której przewodniczącym był Tadeusz Romer, dyplomata, ambasador RP w Japonii (1937-1941), minister spraw zagranicznych w rządzie Stanisława Mikołajczyka (1943-1944), organizator pomocy dla polskich Żydów docierających do Japonii, a potem do Szanghaju.

Archiwum Romerów w Bibliotece Narodowej powiększyło się ostatnio o materiały podarowane w sierpniu tego roku przez Teresę Romer, córkę Tadeusza i Zofii Romerów. Są wśród nich między innymi bardzo interesujące pamiątki z czasów, gdy jej ojciec był ambasadorem polskim w Tokio (listy gratulacyjne z 1937 roku związane z nominacją ambasadorską Romera, teksty jego oficjalnych wystąpień i przemówień, pamiątki dokumentujące życie kulturalne i stosunki dyplomatyczne), ze szczególnym uwzględnieniem okresu wojennego (poruszające odezwy do Polaków w Japonii po wybuchu wojny w 1939 roku, wykaz strat wojennych terytorialnych i ludzkich, listy od osób życzliwych, przejętych sytuacją wojenną, wypisy z listów od Polaków zesłanych w głąb ZSRR). Uwagę zwraca także rozbudowany zbiór korespondencji rodzinnej z różnych okresów (1912-1954) - między innymi listy Bronisława Romera z czasów edukacji wojskowej w carskiej armii (później wstąpił do I Pułku Ułanów Krechowieckich, pojmany przez bolszewików, w 1918 roku został przez nich rozstrzelany) czy Michała Piusa Romera (wybitnego specjalisty prawa międzywojennej Litwy, gorącego zwolennika jej niepodległości). Wart zauważenia jest również blok dokumentów i korespondencji dotyczący utraty przez Romerów majątków rodowych na Litwie, w tym Antonosza, po zmianie władzy.

W podarowanym Narodowej Książnicy zbiorze wyróżniają się także: oryginalny rękopis listu Gabriela Narutowicza do Szwajcarskiego Komitetu Generalnego Pomocy Ofiarom Wojny w Polsce (Zurych, 1915; Tadeusz Romer jako student uniwersytetu w Lozannie, a później we Fryburgu, był sekretarzem Komitetu, współpracując m.in. z Henrykiem Sienkiewiczem i Ignacym Paderewskim; Narutowicz odmówił przyjęcia członkostwa w Komitecie, jako inicjatywy skierowanej do rodowitych Szwajcarów, zgłosił jednak chęć pomocy jako Polak); relacja Zofii Romerowej z uroczystości zaślubin księcia Piemontu z księżniczką belgijską w Rzymie (1930; ze szczegółowymi, niezwykle plastycznymi opisami ceremoniału, dekoracji i toalet dam dworu oraz pań z korpusu dyplomatycznego); oryginalne menu i plan koncertu z przyjęcia urodzinowego japońskiego następcy tronu z 1937 roku, a także

program koncertu chopinowskiego; książkowe wydanie *Szpitala w Cichiniczach* Melchiora Wańkowicza w tłumaczeniu na japoński (1938; ze wstępem Tadeusza Romera i mało znaną historią w tle: pisarz bowiem bardzo wiernie oparł swą opowieść na pamiętnikach kuzynki, Zofii Romerowej z Wańkowiczów, co uczynił zresztą bez jej wiedzy i zgody. Zofia Wańkowiczówna w czasie I wojny światowej i rewolucji bolszewickiej pracowała jako pielęgniarka w szpitalu polowym, odznaczając się niezwykłą odwagą i poświęceniem. Oryginalna treść jej wspomnień została wydana nakładem rodziny dopiero wiele lat później); kopia listu Tadeusza Romera do Stefana Starzyńskiego wraz z notatką w sprawie podarowania Warszawie przez Romera starochińskiej rzeźby syreny zakupionej w Tokio i wysłanej do Warszawy w czerwcu 1939 roku (rzeźba nie przetrwała wojny).

Niezwykłą ozdobą przekazanego obecnie zbioru są dwa albumy fotograficzne: jeden z podróży włoskiej Tadeusza i Zofii Romerów w latach 30., drugi – poświęcony gen. Władysławowi Sikorskiemu, obejmujący lata 1939–1941, przygotowany zapewne do celów służbowych (być może do eksponowania w budynku ambasady), niedługo po tragicznej śmierci generała. Pięknym gestem ze strony Teresy Romer było podarowanie Bibliotece Narodowej oryginału cennej dla niej osobiście pamiątki: fotografii portretującej jej matkę, Zofię z Wańkowiczów, jako dziewczynkę – zdjęcie wykonano w atelier w Mińsku, około 1907 roku.

Losy rodziny Tadeusza i Zofii Romerów opisuje także pamiętnik Ity, jednej z ich trzech córek, z podróży z Szanghaju i pobytu w Johannesburgu w Afryce (1942–1943), gdzie rodzina czekała na dalsze decyzje co do zatrudnienia dyplomatycznego Tadeusza, po likwidacji ambasady w Tokio i placówki w Kujbyszewie (na skutek zerwania stosunków dyplomatycznych przez ZSRR po odkryciu grobów katyńskich). Innym elementem ich historii rodzinnej są materiały dotyczące Marii Hubisz, nauczycielki domowej córek Tadeusza i Zofii Romerów w latach 30.–40., przyjaciółki rodziny Romerów, która dbała o edukację dziewczynek i którą do dzisiaj wspominają ze wzruszeniem, jako tę, która nauczyła je czytać.

Pamiątki z rodzinnego archiwum Teresy Romer wprowadzają historię rodu Romerów w burzliwy wiek XX i choć opowiadają o losach tej konkretnej rodziny, stanowią zarazem świadectwo losów Polski i Polaków, niekiedy w bardzo odległych zakątkach świata.

<https://www.bn.org.pl/aktualnosci/6260-kolejne-dary-z-archiwum-rodu-romerow-przekazane-do-biblioteki-narodowej.html>